

اَوَّلَ
 بَيْتٍ
 وُضِعَ
 لِلنَّاسِ
 لَلَّذى
 بِبَكَّةَ
 مُبَارَكًا
 وَهُدًى
 لِلْعَالَمي
 06;َ (96) "İnsanlar için yeryüzünde kurulan ilk ev Mekke'de bulunan

mübarek ve âlemler için bir hidayet kaynağı olan Kâbe dir" (1). Ebû Zerr (r.a)'den rivayete göre, şöyle demiştir: Resulullah (s.a.s)'a, yeryüzünde ilk defa hangi mescidin tesis edildiğini sordum. Cevap olarak; "Mescid-i Haram" buyurdu. Bundan sonra hangisi inşa olundu, dedim Mescid-i Aksâ" buyurdu. İkisinin inşası arasında ne kadar süre bulunduğunu sordum. "Kırk yıl" cevabını verdi. Bundan sonra da, Allah'ın elçisi şöyle buyurdu: "Ey Ebû Zerr! Namaz vakti nerede girerse, namazını orada kıl. Namazın fazileti, vaktinde kılınmasıdır" (2). Allah'ın elçisi yeryüzünde ancak şu üç mescidi ziyaret ve onlarda ibadet için yolculuk yapılabilceğini belirtmiştir; َلا تَشُدُّ الرِّحَالُ إ لاَّ الى ثلا ثَةِ مَسَاجِدَ: الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، وَمَسْجِدِ الرَّسُولِ ، وَالْمَسْجِدِ الاقْصى "Ancak şu üç mescit için yolculuk yapılabilir: Mescid Haram, benim şu mescidim (Mescidi Nebevi) ve Mescid-i Aksa" (3). Bu üç mescitte yapılacak ibadetin, başka mescitlerde yapılacak olandan üstünlüğünü bildiren çeşitli hadis-i şerifler nakledilmiştir (4). İslâm'ın çığı sırasında Kâbe putlarla doldurulmuş bir halde, Kureyş müşriklerinin ziyaret yeri idi. Hz. Peygamber Mekke'de iken müslümanlar önceleri kendilerini gizlemişler, Erkam b. Ebî'l-Erkam'ın evinde toplantılarını gizlice sürdüşlerdi. Hz. Ömer'in İslâm'a girişi ile kendilerini açığa vurdular ve ilk olarak topluca Kâbe'ye kadar giderek burada müşriklere karşı bir gösteri yaptılar. Hz. Peygamber Mekke'de iken namazlarını Beytullah'ın yanbaşıda, Yemen köşesi ile Hacer-i Esved arasında kılmaktaydı. O, peygamberlikten önce de, Kâbe'ye saygı göstermekte, onu kutsal tanımakta, fırsat olunca ziyaret edip, Hacer-i Esved'i öpmekteydi. Mekke'de ilk müslüman cemaatin, özel bir ibadet yeri yoktu. Hz. Peygamber (s.a.s), erkeklerden ilk müslüman olan Hz. Ali (r.a) ve diğer arkadaşları ile Mekke'nin dar sokaklarında, gizlice namaz kılmıştı. Hz. Peygamber genellikle namazlarını, Kâbe civarında veya kendi evinde tek başına kılardı. Bununla birlikte müslümanlar, cemaat halinde namaz kılabilmek için bir evde toplandıkları da olurdu. Bu ev, çoğu zaman ashabtan Erkam'ın evi idi. Hz. Ömer (r.a), İslâmiyeti kabul ettikten sonra, müminlerin rahatsız edilmeden Kabe'nin yanında namaz kılmalarını temin etmişti. Hz. Peygamber (s.a.s.), yeryüzünün bütün müslümanlar için bir mescit olmasına rağmen Allah nazarında her yerin bir olduğunu belirtmiştir (5). Ancak namazların mescitlerde kılınmasının daha güzel olacağını bildiren hadislerde mevcuttur (bk. Müslim, Mesacid/1). Medine'ye hicret etmeden önce. Hz. Peygamber (s.a.s.)'in emri ile orada Cuma namazı kılınmıştı. Hz. Muhammed (s.a.s.), Medine'ye hicret ederken Kuba’da birkaç hafta geçirdi. Burada bir mescit inşasına başladı. Bu hususta şu ayet-i kerime nazil oldu: لَا تَقُمْ فيهِ اَبَدًا لَمَسْجِدٌ

اُسِّسَ
عَلَى
التَّقْوى
مِنْ اَوَّلِ
يَوْمٍ
اَحَقُّ اَنْ
تَقُومَ فيهِ
فيهِ رِجَالٌ
يُحِبُّونَ
اَنْ
يَتَطَهَّرُوا وَاللّهُ
يُحِبُّ
الْمُطَّهِّرينَ (108) "İlk gününden beri takva için kurulan mescitte bulunman daha uygundur" (6). Diğer bir mescit ise, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in, Medine'ye vardktan sonra yaptığı mescittir. Hz. Ebu Bekir (r.a) ile Medine'ye giren Rasulullah (s.a.s.) devesini salıverir. Devesi, nerede durursa orada misafir olacağını belirtir. Deve, bugün Mescid-i Nebevi'nin olduğu yerde durur. Boş bir arazi olan bu yeri, Hz. Muhammed (s.a.s.), mescit ve kendi ev halkı için oturacak yer yaptırmak üzere satın alır. O zamandan beri bu mescit, Peygamberimizin mescidi olarak isimlendirilmiştir.

Yeri gelmişken kısaca mescitlere ait hükümlerden bahsedelim; Mescitler Allah-u Teâlâ'ya ibadet amacıyla yapıldığı için büyük bir şerefe sahiptir. Bu yüzden her mescide "Beytullah (Allah'ın evi)" denir. Bir mescit kıyamete kadar mescittir. Mescide saygısızlık veya tecavüz, Allah-u Teâlâ'nın hukukuna tecavüz anlamı taşıyacağı için uhrevî sorumluluğu gerektirir. Bir mescite sağ ayakla girilir, ünce Resulullah (s.a.s)'a salâtü selâmdan sonra, "Allahümme'ftah aleynâ ebvâbe rahmetike (Allahım, bizlere rahmet kapılarını aç)" diye dua edilir. Çıkarken de ünce sol ayağı dışarıya atarak, "Allahûmme'ftah aleynâ ebvâbe fadlike (Allah’ım, bize lütuf ve kereminin kapılarını aç)" diye duada bulunmalıdır. Diğer yandan mescide ilk girişte selâmlama anlamında Allah rızası için en az iki rekât "Tahiyyatül mescit" namazı kılınması sünnet olup, mescidin manevî havasına intibakı sağlar. Mescitlerde yüksek sesle konuşmak mekruhtur. Ancak vaiz, hatib ve üğrencilerine ders vermekte olan üstad sesini duyurmak için yükselebilir. Namaz kılanlara zarar vermemek şartıyla Kur'ân-ı Kerîm okuyanların veya Allah'ı zikredenlerin seslerini yükseletmeleri caizdir. Namaz için mescide gelenlerin, kendi durumuna göre en temiz ve en güzel giysilerini giyinmeleri, cemaati nefret ettirecek soğan, sarımsak gibi şeyleri namaz üncesinde yemekten sakınması insan, cemaate ve mescide olan saygının gereğidir. Kur'ân-ı Kerîm'de يَا بَنى
ادَمَ خُذُوا
زينَتَكُمْ
عِنْدَ كُلِّ
مَسْجِدٍ
وَكُلُوا
وَاشْرَبُوا
وَلَا

تُسْرِفُوا
اِنَّهُ لَا
يُحِبُّ
الْمُسْرِفينَ (31) "Ev Ademoğulları! Her mescide gidişinizde temiz ve güzel elbiselerinizi giyinin" (7). Namaz kılanın önünden geçmek caiz değildir. Ancak mescitte ön saflarda boş yer varken arka safa namaza duranın önünden geçip ileri safa gidilebilir. Burada önünden geçilen kimse cami adabına uymayarak kendi saygınlığını kendisi yitirmiştir. Mescide abdestli olarak girilir. Mescitlere namaz için olmaksızın çocukları, akıl hastalarını sokmak veya mescidin içinden zaruret bulunmadıkça yol gibi geçmek caiz değildir (8) Kuruluşundan Günümüze Kadar Camilerin Üstlendiği Fonksiyonlar: Yukarıda da belirttiğimiz gibi camiler, İslâm'in ilk dönemlerinden itibaren müslümanların hayatında önemli bir yer tutmuştur. Peygamberimiz İslâm'i müesseseleştirmeye camiden başlamış ve ilk kurulan İslâmî müessese cami olmuştur. Cami ilk İslâm toplumunun teşekkülünde merkezi bir rol oynamıştır. Bu amaça Hz. Peygamber, hicretten sonra Medine'ye varır varmaz, hemen bir mescit (Mescid-i Nebevî) inşa ettirmiştir. (9) O, Ashabıyla istişare toplantılarını burada yapmış ve gerçekleştirdikleri işlerin planlarını burada şekillendirmiştir. Bu mescitte birbirinden ayrı üç mekan bulunmaktaydı: 1- Namaz kılmaya ayrılan bir bölüm, 2- Okul vazifesi görmek için Suffa denen bir mekan, 3- Hz. Peygamber'in hanımlarına ayrılmış birkaç odadan oluşan ayrı bir kısım. Mescidin Suffa adı verilen bölümünde, planlı ve programlı bir eğitim faaliyeti yürütülüyordu. Bu durum o dönemde mescidin ibadet yeri olmasının yanı sıra, bir okul vazifesi de gördüğünü ortaya koymaktadır. İslâm'in ilk dönemlerinde caminin görevi çok geniş tutulmuştur. Müslümanlar bu anlayışın sonucu olarak camiye ibadet edilen, ilim öğrenilen, siyasî ve sosyal işlerin görüşülüp karara bağlandığı, ordu karargâhı, kaza dairesi, elçilerin kabul edilip diplomatik görüşmelerin yapıldığı bir makam olarak kullanmışlardır. Bu durum caminin o dönemde müslümanların dinî ve dünyevî işlerinin yürütülmesinde ne derece bir önceliğe sahip olduğunu açık bir şekilde ortaya koymaktadır. İslâm'in yayılmasıyla camilerin sayısında da bir artış yaşanmıştır. Adeta camiler yerleşim merkezlerinin teşekkülünde belirleyici bir rol oynamışlardır. Yeni kurulacak olan yerleşim merkezlerinde önce cami yeri belirlenmiş,(10) sonra şehrin diğer kısımları onun çevresine kurulmuştur. Ancak fetihlerin artması, coğrafî sınırların genişlemesi, ülke olarak çeşitli toplulukların İslâm'a girmesi ve değişen şartlar, cami ve mescitlerin başlangıçtan beri üstlendikleri bazı fonksiyonlarını tamamen veya kısmen diğer kurumlara bırakmasını gerektirmiştir. (11) Camilerin eğitim görevini üstlenen kurumlar medreseler olmuşlardır. Medreseler kurulduktan sonra da camiler eğitim ve öğretim yeri olma özelliğini kaybetmemişlerdir. Osmanlılarda büyük camilerin yanında inşa edilen medreselerin müderrisleri genellikle ikinci namazından sonra medrese öğrencileri dışındaki insanların da istifade edebilmesi için camilerde ders vermişlerdir. Camilerin Günümüzde Toplumsal Dayanışmayı Sağlamadaki Etkinliği: Kurulduğu günden itibaren müslümanların yaşamında önemli bir yere sahip olan camiler, bugün de aynı konumlarını muhafaza etmektedirler. Günümüzde camiler, öncelikle ibadet yeri olma özelliğine sahiptirler. Milyonlarca insan beş vakit namaz, cuma namazı, bayram ve teravih namazlarında ibadet maksadıyla camilere gelmektedirler. Ayrıca mevlit

Müslümanlar, kardeş oldukları bilincini hiçbir zaman hatırdan
çıkarmamalıdır. Ayrıca Hz. Peygamber'i şekli olarak örnek almada hiçbir
kimseye pirim tanımayan kimselerin onun getirdiği sevgi, dostluk, yardımlaşma, birlik ve beraberlik
gibi mesajlara da kulak vermeleri gerekmektedir. Kâınatın Efendisi (s.a.s),
وَالَّذِى
نَفْسِى
بِيَدِهِ لاَ
تَدْخُلُونَ
الجَنَّةَ
حَتَّى
تُوْمِنُوا،
وَلاَ
تُؤْمِنُوا
حَتَّى
تَحَابُّوا،
"İman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de gerçek
manada iman etmiş olamazsınız."(13), مَثَلُ
المُؤْمِنِي
06;َ في
تَوَادِّهِم
18;
وَتَرَاحُمِ
07;ِمْ
وَتَعاطُفِه
16;مْ مَثَلُ
الجَسَدِ
إذَا
اشْتَكَى
مِنْهُ

عُضْوٌ
تَدَاعَى
لَهُسَائِرُ
الجَسَدِ
بِالسَّهَرِ
وَالحُمَّى "Birbirlerini sevmekte, birbirlerine acımakta ve birbirlerine şefkat hususunda mü'minler adeta tek bir ceset gibidirler. Ondan bir uzuv şikayet ederse, uykusuzluk ve ateşle cesedin diğer uzuvları da ona iştirak ederler."(14),
المُؤمِنُ
لِلمؤمنِ
كَالبُنْيَانُيَشُدُّ
بَعْضُهُ
بَعْضاً "Mü'minin mü'mine bağıllığı, parçaları birbirine bağlayan bir tek bina gibidir"(15) buyuruyor. Hz. Peygamber'in bu sözleri doğrultusunda her mü'min, diğer müslümanlara bakış açısını şöyle bir daha gözden geçirmelidir. Çağımızın yozlaşan ve adeta putlaştırılan anlayış ve değer yargıları ile basit menfaatler uğruna müslüman kardeşini terkeden, onun musibetinde huzuru bulan, huzurunda da kalbindeki kinden dolayı üzüntüyü yakalayan, siyasi ve dinî kökenli bazı çevre ve gruplara göre sözünü ve selamını belirleyen müslümanların bu eksende bir daha düşünmesinin gerektiği kanaatindeyiz. İster din kökenli olsun, ister siyasi olsun, düşmanlığa varan gruplaşmalar, bölünmeler hem dinimiz hem de vatanımıza zarar vermektedir. Birlik ve beraberlik bizi dinimizde de dünya milletleri arasında da güçlü kılacaktır. Bu bağlamda camilerin, müslümanlar arasında sevgi ve şefkati, toplumsal yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamak amacıyla vücuda getirilmiş kurumlar olduğunu bir daha hatırlamalıyız.

 Peygamber (s.a.s.) müminleri daima cemaata davet etmiş hatta cemaate gelmeyenleri kınamıştır.(16)

Ve bir hadisinde cemaatle kılınan namazın ferden kılınan namazdan daha faziletli olduğunu ifade etmiştir.(17) O halde Peygamberimizin teşvik ettiği cemaat nedir? Niteliği ne olmalıdır? Sosyoloji ilmine göre cemaat; aralarında diyalog bulunan organize topluluk şeklinde tanımlanmaktadır. Buna karşılık aralarında diyalog bulunmayan, birbirinden kopuk kitleye de kalabalık denir. Peygamberimizin birçok hadisinde teşvik ettiği ve İslâm'ın hedeflediği kitle, tanımlandığı şekliyle kalabalık değil, cemaat terimiyle örtüşmektedir. Buradan hareketle bugün camilerimizi dolduran kitlenin bu niteliğe sahip olmasını temenni etmek durumundayız. Zira aynı safta, aynı camide namaz kıldığı halde birbirinden haberi olmayan, birbirine selam dahi vermeyen, merhaba, nasılsınız gibi sevgi sözüklerini ya hiç kullanmayan ya da oldukça cimri davranan Müslümanların sayısı azımsanacak kadar az değildir. Bu nitelikteki cemaatin eda ettiği namazın, evde tek başına kılınan namazdan 27 derece daha fazla sevap kazandırdığının düşünülmesi, Hz. Peygamberin önerdiği cemaat anlayışı ile ne derece bağdaşır? Müslüman namaza giderken karşılaştığı müslümana selam verir, onun halini sorar, ona güler yüz gösterir. İşte bunların hepsi dinimizde sevap işlerdir. Bu sevap işler nedeniyle kılınan namazın sevabı artacaktır. Camilerimiz bizlerin moral kaynağı olmalıdır. Cami kapısı itici değil, çekici olmalıdır. Oradan insanlar kovulmaz, orada insanlar küstürülmez, orada insanlar paylaşılacak her şeyini paylaşırlardı.

Şu olay bizlere Hz. Peygamberin engin hoşgörü ve sükunetinde, konusunda bir fikir verecek nitelikte olsa gerek. Bedevinin birisi gelip mescidin bir köşesine köşeye; kâbini abdestini bozuyor. Sahabe, bu olayı hoş karşılamıyor. Hz. Peygamber sahabeyi teskin ediyor ve bedevi işini bitirince, kova ile su getirtip orayı temizlettiriyor. (19) Bu olayı gören müslümanlar; ze getirelim ve nasıl bir tepki vereceğimizi şöyle bir düşünelim. Hoşgörü ve merhamet tellallığı yapanların bu tür hâlelere kulak vermeleri gerekmez mi?

İcra ettiği fonksiyonları sayılamayacak kadar çok olduğu ortada olan cami ve mescitlerimizin kıymetini bilelim. Onlara icra ettikleri görevlere denk bir saygı ve önem gösterelim. Camilerin bizler için iman alameti olduğunu unutmayalım. Cenab-ı Hak Cümlemizin ibadet ve taatını ahsen-i kabul ile makbul eylesin. Gökten; mescidlere bağlı olduğu için bağışlanan bahtiyar kullar zümresine bizleri de dahil eylesin. (Amin) Dipnotlar: 1- Ali İmran, 3/96 2- Müslim, Mesacid, 1-2 3- Tirmizi, Salat, 325 4- Müslim, Hacc, 505-510 5- Buhari, Salat, 56 6- Tevbe, 9/108 7- Araf, 7/31 8- Şamil İslam Ans. Mescid mad. 9- Buhari, Menakibu- Ensar, 45 10- İsmet Kayaoğlu, İsl. Kuruml. Tar. Ankara 1980, s.117 11-M. Faruk Bayraktar, Yay. Eğitimde Din Öğretimi, Ankara 1999, s. 345 12-(Özetle), Şuayip Özdemir, Diyanet Aylık Dergi, Ekim 2000, sayı. 118 13-Müslim, İman, 93 14-Müslim, Birr, 65 15-Müslim, Birr, 8 16-Müslim, Mesacid, 251, 255, 278 17-Müslim, Mesacid, 245 18-Müslim, Zekat, 56 19-Müslim, Taharet, 98 20-(Geniş bilgi için bkz.) Ahmet Nkal, Asr-ı Saadette Mescidin Örneği.. Diy. Aylık Dergi, sayı.130

[İslam ve Hayat.Güncel Vaaz ve Hutbeler](#)